

KÖNYVTÁR					
-----------------	--	--	--	--	--

Tankönyves választék az iskolai könyvtárakban

Szerkesztőségünk a Könyvtárostanárok Egyesülete tavaszi szakmai napja előtt megkérte Dömsödy Andreát, az OPKM iskolai könyvtári szakreferensét, hogy tegye föl az alábbi kérdést a konferencián megjelenő iskolai könyvtárosnak:

– *Hogyan és milyen mértékben jelennek meg a pedagógusok tankönyvválasztását és munkáját segítő céllal a tankönyvek az iskolai könyvtárakban?*

Dömsödy Andrea az előzetes szóbeli konzultációt követően a következő tartalmú elektronikus levéllel keresett meg mintegy tucatnyi iskolai könyvtárost:

1. Az iskolában használt tankönyvekből elérhető-e a pedagógusok számára egy-egy példány az iskolai könyvtárban?
2. Az iskolában nem használt tankönyvekből vannak-e példányok az iskolai könyvtárban?

Kérjük, hogy maximum 2500 karakterben mutassa be az Ön iskolai könyvtárának állományát, szolgáltatásait a következő szempontok mentén:

A) Ha bármelyikre igen a válasz, akkor:

- Miért, milyen indokkal? (Gyűjtőköri szabályzatban szerepel-e?)
- Teljes-e? Ha nem, melyek a válogatás, bekerülés szempontjai?
- Milyen módon szolgáltatják?
- Milyen gyakran és célból használják a pedagógusok?

B) Ha bármelyikre nem a válasz, akkor:

- Miért, milyen indokkal, okból?
- A pedagógusok felől tapasztalnak-e rá igényt?

Kérjük, hogy az ingyen tankönyv problémájára most ne térjen ki!

Válaszát a Könyv és Nevelés következő számában szeretnénk közzétenni...

Az érdekes, és szakmailag tanulságos válaszokból folyóiratunknak ebben a számában hatot teszünk közzé. A válaszolók közül öten a saját- és iskolájuk nevével szerepelnek. A hatodik kollegina – bár szintén hozzájárult válasza közzetéséhez! – arra kérte a szerkesztőséget, hogy egyik név se szerepeljen a közzé tett szövegben. Indoklása: „Nehogy valami baj legyen belőle...”

Elgondolkodtató kérésének végül eleget tettünk. Azt gondoltuk ugyanis, hogy ez a kérés – a maga szomorú háttér üzenetével – szintén igen erősen jelzésértékű...

**

Fazekas Mihály Fővárosi Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium könyvtára, Budapest

1. Az iskolában használt tankönyvekből elérhető-e a pedagógusok számára egy-egy példány az iskolai könyvtárban?

Az iskolánkban használt tankönyvekből a saját gyűjtőköri szabályzatunk szerint is kellene, hogy legyen egy-egy példány, de a valóságban ez sajnos egyre kevésbé valósul meg. Ennek gyakorlati oka az, hogy az utóbbi két évben az eddig rendelkezésre álló források kikapadtak, és már nem tudjuk a megszokott módon építeni a tankönyvtárat. Bár az volt a kérés, hogy ne keverjük bele az ingyenes tankönyv kérdését a téma kifejtésébe, az mégsem választható el ettől a problémától. Az oktatási intézmények többsége nem tudja már fejleszteni a könyvtára állományát még a tartós tankönyv 25%-ból sem, mert az ingyenesség biztosítása felemészti a könyvtárfejlesztésre fordított összeget. Tehát, ha egy tankönyv új kiadásban megjelenik, és a tanulók azt meg is veszik és használják a tanórán, de az már nem biztos, hogy a könyvtárba is kerül belőle legalább egy példány.

Idézek a gyűjtőköri szabályzatunkból:

„Tankönyvtár:

Az iskolában tanított tantárgyak tankönyvei, tartós tankönyvei, munkafüzetek, atlaszai, feladatgyűjteményei, szótárai, oktatócsomagjai – [ezeket] teljességre törekvően.”... gyűjtjük.

2. Az iskolában nem használt tankönyvekből vannak-e példányok az iskolai könyvtárban?

Természetesen vannak ilyenek, de ezt már nem szabályozzuk. Előfordul, hogy diákoktól, tanároktól, munkaközösségek kérésére bekerülnek az állományba az iskolában nem használt tankönyvek is. Ezeket erősen válogatva gyűjtjük, kiegészítő tananyagnak jól használhatóak gyűjtőmunkához, házi feladat elkészítéséhez, versenyre való felkészüléshez.

Távozó diákjainktól elfogadjuk a tankönyveiket, ezzel enyhítjük a jelenlegi beszerzési nehézségeket.

3. Milyen módon szolgáltatják?

Ezek is kikerülnek a szabadpolcra, nincs külön (tan)könyvraktár. Állományba vesszük, és ugyanúgy kölcsönözzük őket, ahogy más dokumentumokat. A korábbi években elkülönítettük őket egy külön polcra, de az utóbbi két évben minden tankönyvet a szakjának megfelelő raktári jelzethez soroljuk be úgy, hogy a szak végére, jól látható helyre tesszük, hogy a tanulók könnyen megtalálják

4. Milyen gyakran és célból használják a pedagógusok?

A tapasztalat az, hogy elég gyakran használják a pedagógusok a könyvtári állomány e részeit is feladatlap írásához, versenyre való felkészítéshez. Gyűjtjük továbbá a felsőoktatásban megjelenő tankönyvek egy szűkebb körét is, erősen válogatva, mivel az OKTV-re és a különböző tantárgyi versenyekre való felkészüléshez segítséget nyújtanak. Gondolok itt az Osiris Kiadó monográfiáira, de az utóbbi években néhány területen a Dialóg Campus Kiadó könyveire is.

Iskolánk kapcsolatban áll néhány tankönyvkiadóval is, lévén, hogy a fővárosban szakmai szolgáltatást nyújtunk az általános iskoláknak. Így bemutató csomagokat kapunk rendszeresen a Nemzeti Tankönyvkiadótól, a Maxim Kiadótól, az Apáczai és a Műszaki Kiadótól is.

(Szalai Tamásné, könyvtárostanárné)

**

Baár-Madas Református Gimnázium, Általános Iskola és Diákotthon könyvtára, Budapest

A Gyűjtőköri Szabályzatunkban megfogalmazottak szerint minden iskolánkban tanított tantárgy tankönyvből tartunk 4-5 példányt. A pedagógusok a kiadói bemutató példányokból tájékozódhatnak arról, hogy mi van a tankönyvpiacon. Rövid kiállítást tartunk tankönyvrendelés idején a könyvtárban. 1-2 hétig valamennyi pedagógus megtekintheti az újdonságokat. A tankönyvkiadók ügynökei bőséggel ellátnak mutatványpéldányokkal és rövid időn belül teljesítik a rendeléseket. Az egyes munkaközösségek tagjai közösen választják ki, hogy melyik tankönyvből tanuljanak az adott évben a diákok.

A már nem használt tankönyvekből is tartunk 1-1 példányt. Igen gyakran előfordul, hogy tanáraink igényt tartanak a két-három évvel előbb használt példatárakra, könyvekre. Maradéktalanul teljesíteni tudjuk ezeket a kéréseket is. Különösen a tehetséggondozással összefüggő tanulmányi versenyek miatt kerülnek elő időnként a régebben használt kötetek. Iskolai könyvtárunk a tankönyveket szabadpolcos elrendezésben, tantárgyi bontásban gyűjti.

Jól szolgálja ez a tárolási mód a pedagógusok önálló kutatómunkáját is. Tapasztalataink szerint a pedagógusok nyitottak és érdeklődőek az újdonságok iránt. Az idegen nyelvi munkaközösség megfogalmazása szerint a tanulókat motiváltabbá teszi az, ha a forgalomban levő legújabb tankönyvekből tanítják őket. E mögött vélhetően az a naiv elképzelés is meghúzódik, mely azt próbálja elhíttetni a tanulókkal, hogy a tanuláshoz nem egyéni erőfeszítés, hanem jó tankönyv kell. Az új, piacon megjelenő valamennyi tankönyvből anyagi okok miatt nem tudunk egy-egy példányt vásárolni (pedig a kollégák szívesen találkoznának velük). A továbbképzéseken, s az általunk szervezett tankönyvbemutatókon úgy vélem, a pedagógusok mégis megismerkedhetnek a legjobban használható új könyvekkel. Ilyen módon folyamatosan frissül, gazdagodik a tankönyvállományunk. Az iskolánkban folyó magas szintű oktató-nevelő munka feltétlenül alapoz a jó könyvtári háttérre.

Gazdasági lehetőségeink pillanatnyilag csak a tankönyvek iránti igény teljes körű kiszolgálását teszik lehetővé. Bárcsak elmondhatnánk ezt a többi, folyamatosan megjelenő ismeretközlő alpművek beszerzéséről is!

(Szák-Kocsis Kata könyvtáros)

**

Az Árpád Gimnázium könyvtára, Budapest

1. Az iskolában használt tankönyvekből elérhető-e a pedagógusok számára egy-egy példány az iskolai könyvtárban?

A tankönyvválasztás iskolánkban kialakult gyakorlata szerint a pedagógusok által használt tankönyvek sokféleségét csökkentettük. Ennek a „pénztárcakímélő” módszernek a segítségével meg tudtuk teremteni azt a lehetőséget, hogy az egyes szakterületek tanári szobájában az adott tantárgyakhoz az iskolában használt összes tankönyv, sőt a segédkönyvek is (letétként) rendelkezésre állnak. A törzsállományban is megtalálhatóak az iskolában használt tankönyvek, ezeket a pedagógusok és a diákok egyaránt kölcsönözhetik.

Természetesen a gyűjtőkori szabályzat is rendelkezik az iskolában használt tankönyvek gyűjtéséről, mégpedig a fő gyűjtőkör részeként említi ezeket a dokumentumokat, tehát gyűjtésük a teljesség igényével történik. A pedagógusok mindennapi munkájuk során rendszeresen használják ezt az állományt.

2. Az iskolában nem használt tankönyvekből vannak-e példányok az iskolai könyvtárban?

Mivel előfordul, hogy egy régebben használt tankönyv egy-egy fejezete kiegészítő anyagként használható ma is, ezért ha a kolléga jelzi, hogy szüksége van erre, nem sejtetem le. Ugyanez a helyzet azokkal a tankönyvekkel is, amelyeknek használatát nem várjuk el diákjainktól, de egy-egy része jól használható háttéranyagként. Azt azonban mindenképpen fontosnak tartom, hogy felesleges, senki által nem használt dokumentum ne terhelje az állományt. Ezek a dokumentumok nem letétként, hanem a törzsállomány részeként állnak a pedagógusok, diákok rendelkezésére. A pedagógusok első sorban a kiegészítő anyagok kijelölése, versenyfelkészítés során használják ezeket a tankönyveket

A gyűjtőkori szabályzat az iskolában kötelezően nem használt tankönyveket a mellék gyűjtőkörbe helyezi. A gyűjtés erősen válogatva történik, a szaktanárok javaslata és a mindennapi gyakorlat alapján. Ebből következik, hogy azokat a tankönyveket, amelyekbe a tanárok épp csak be szeretnének tekinteni (pl. a tankönyvválasztás miatt) semmiképpen nem vesszük meg. Erre a célra a kerületi pedagógiai szolgáltató tankönyvbe mutató-helyét vesszük igénybe.

(Rónyai Tünde, könyvtárostánár)

**

Hajós Alfréd Általános Iskola könyvtára, Gödöllő

A mi könyvtárunkban elsősorban csak azok a tankönyvek találhatók, amelyekből tanítunk.

A szükséges könyveket, az ún. nevelői példányokat minden kolléga számára biztosítom a könyvtár állományából. Ez eléggé nehézkes dolog, mert a kiadók sokszor csak formai változtatást hajtanak végre a könyvön, tartalmat nem (képek, feladatok áthelyezése). Bár semmi lényeges nem változott, mégis új nevelői példányokat kell rendelni. Ezek a könyvek a tartós tankönyvek leltárkönyvébe kerülnek. Általában minden tankönyvből annyi nevelői példány van, ahány olyan szakos kolléga. A tanárok a tanév ele-

jén kölcsönözhetik ki a könyvtárból őket, és a tanév végén hozzák vissza. A Gyűjtőköri szabályzatban csak a tartós tankönyvek gyűjtése szerepel, külön nem szól a nevelői példányokról. Ez az oka, hogy a tartós tankönyvek között szerepelnek. Azt, hogy melyik tankönyvből tanítanak a kollégák, a szakmai munkaközösségek döntenek el, sajnos az ár nagyon szigorú figyelembevételével. A munkaközösségek ezt követően az intézményvezetővel egyeztetnek. Bármilyen változtatás az iskolában használt tankönyvek sorában csak az igazgatónő beleegyezésével történhet.

Az iskola könyvtárában vannak olyan tankönyvek is, amelyekből nem tanítunk. Ezeket a kollégák differenciálásra, érdekességek bemutatására használják. Itt nagyon hiányos a paletta. Csak olyan tankönyvek vannak, amelyeket a kiadók ajándékba adnak. Nagyon ritka a vásárlás. Sajnos olyan kevés pénz áll rendelkezésre, hogy erre már egyáltalán nem futja.

Ugyanakkor nem minden esetben selejtezem le a tanítás során már nem használt könyveket. Pl. van egy földrajz-könyv-család, amelyet nehezen tanulhatónak ítélték a kollégák. Már nem ebből tanítanak, de a képanyagát, a diagramjait rendszeresen használják, mert azok kiválóak. Mivel több példány is van belőle, nagyon jó a differenciálásra. Ezeket a könyveket a kollégák elvihetik a tantermeikbe (ebben az esetben készül egy letéti leltár), vagy kikölcsönözhetik a könyvtárból a szükséges időre. Mivel azonos szakos kolléga maximum három-négy van, ez nem okoz gondot.

Természetesen a könyvtárban lehetőséget biztosítok a kiadóknak, hogy bemutathassák a tankönyveket.

Biztosan sokkal jobb lenne, ha a kollégáknak meg tudnék vásárolni többféle tankönyvet, de ez nem áll módomban.

(Hucskó Erzsébet, könyvtárostanárnő)

**

Egy „mezei iskola” tankönyvállománya

2001 szeptemberétől vezetem a gödöllői Damjanich János Általános Iskola Könyvtárát. Ez idő alatt szembesültem a könyvtárépítés valamennyi örömeivel és buktatójával.

Korábban csupán napi egy órában kölcsönözhettek a gyerekek az elavult állományból. A frissítést csak a Városi Könyvtártól évente kapott minimális mennyiségű dokumentum szolgálta. Időközben pályázati pénzekből sikerült 10 000 fölé duzzasztanom a durván 5000-es állományt, melynek tekintélyes részét tették, s teszik ma is ki a tankönyvek.

A gyűjtőköri szabályzatban fő gyűjtőkörként a tanítási törzsanyag gyűjtése szerepel viszonylagos teljességre törekvéssel. Ebben tankönyvek, tantervek, házi és ajánlott olvasmányok, a tananyaghoz kapcsolódó szak- és szépirodalom, kézikönyvek, a tanításhoz szükséges tanári segédkönyvek, valamint iskolánk sajátos pedagógiai programjában kiemelten folytatott kézműves oktatás segédkönyvei szerepelnek. Elsősorban tehát a tanítók, tanárok, diákok által használt tankönyvek lelhetők fel könyvtárunkban a szabadpolcokon, s az előző évek tankönyvszegélyes könyvei a folyosón egy tankönyvszekrényben.

Az előző tanévben a tankönyvfelelős megrendeli az előzőleg felmért tanulói és tanári igényeket. A megrendelés után általában marad 1-2 felesleges példány, ez kerül a könyvtárba, melyet a tanári könyvek leltárkönyvébe leltározok. Ha nem marad felesleges példány, s a kiadótól sem jön ingyenes példány, akkor én rendelék a könyvtár számára 1–2 példányt a tankönyvekből és a munkafüzetekből is.

Sajnos a pedagógusok valamennyi új tankönyvét a könyvtár számára kell megvásárolni, a könyvtárra szánt finanszírozásból, tehát számot kapnak, s év végén, aki nem használja tovább, köteles leadni. Ha nem változik benne a szöveg (ami sajnos ritka), a következő évben ezt tanító ismét kikölcsönzi. Mivel a tankönyvek igen hamar elavulnak, ezért ezeket elvileg 2 év elteltével leselejtezem. A „felesleges” példányokhoz bármikor hozzáférhet az érdeklődő nevelő, s ezekből egy olvasótermi példány, nem kölcsönözhető ki. A valóságban gyakran előfordul, hogy a nevelő kikölcsönzi, mert szüksége van rá, s ez csak akkor derül ki, ha más is ki szeretné venni, de ma már a Szikla 21 segítségével hamar kiderítem, kinél van, s ekkor visszakerem. Általában év végén nagyobb az érdeklődés a pedagógusok felől a következő évben tanítandó tananyag, így tankönyv iránt, s ekkor kezdenek keresgélni.

Az iskolában nem használt tankönyvekből is akad nálunk 1-2 példány, ugyanis pl. a Mozaik, a Tankönyvkiadó, a Dinasztia és az Apáczai Kiadó is fel szokta keresni iskolánkat, s gyakran hagy itt egy–egy bemutató példányt a könyvtárban. Iskolánk elsősorban az Apáczai Kiadó tankönyveit használja, de a többi kiadó könyveiből is tanítanak egy–egy tantárgyból. Én mint könyvtáros gyakran megteszem, hogy egy másik tankönyvet ajánlok az eddig használt helyett a kollégának, néha van is foganatja. Jövőre például javaslatomra az eddig használt „Mozaikos” fizika könyvet felcserélték az egyszerűbb, világosabb fogalmazású „Dinasztiásra”. Az érdeklődő pedagógus bármikor tájékozódhat más kiadványokról a keresett kiadó honlapjáról, akár itt a könyvtárban is, bár erre gyakran engem kérnek meg.

Az egyre apadó támogatások miatt iskolavezetésünk arra törekszik, hogy lehetőleg az egyes évfolyamok ugyanattól a kiadótól rendeljenek több éven keresztül, s bár a szövegváltoztatást nem tudjuk kikerülni, a könyvtárban lévő tankönyvek 2 évig viszonylag aktuálisak, használhatók maradnak.

(Kolozsváriné Kottán Eleonóra, könyvtárostánár)

**

Vidéki kisváros középiskolai könyvtára

Iskolánkban a könyvtár arra törekszik, hogy minden oktatott tankönyvből legyen legalább 1-2 példány a tanárok számára. Az utolsót általában kölcsönzésre nem is adjuk ki, legfeljebb napközben órai használatra (ha a tanár otthon felejtette a sajátját). Sajnos, az utóbbi években már nem teljes a lista, a csak kicsit módosított tankönyvekből nincs meg minden esetben a legfrissebb kiadás.

A nálunk nem használt tankönyvekből is igyekszünk minél többet beszerezni: ezeket vagy vásároljuk, vagy az időnkénti kiadói termékbemutatókon kapjuk, illetve vesszük kedvezményesen. Többször előfordult az is, hogy ajándékba kaptuk tanárkollégáinktól, akiknek a gyereke nem nálunk végzett.

A tankönyvek (nem tanulói támogatásra történő!) beszerzésének célja, hogy a tanároknak a szakmai, órai felkészüléséhez így is segítséget nyújtsunk, kitekintésük legyen más, alternatív szemléletű oktatási segédletekre is, a számon kérő feladatok összeállításánál több tankönyv példából, gyakorlataiból tudjanak válogatni.

A beszerzés, válogatás szempontjai sajnos elég esetlegesek, mivel erre tanévenként általában egyszer van lehetőségünk és pénzünk – azt vesszük, ami épp akkor kapható a Kódex áruházban és a Nemzeti Tankönyvkiadó mintaboltjában.

A könyvtár költségvetése, pénzzel való gazdálkodása az utóbbi években nagyon megnehezedett, az iskolától a fenntartó elvette az önálló gazdálkodás lehetőségét, a város minden intézménye a Városi Kincstárhoz, majd idén januártól a Polgármesteri Hivatalhoz került. Az átszervezések rengeteg bürokratikus nehezítéssel jártak, tervezni egész évre így nem lehet!

A tankönyvek vásárlásakor a könyvtáros természetesen figyel arra, hogy lehetőleg az egyes tankönyvcsaládok minden része meglegyen.

Mivel a kilencvenes évek elejétől igyekszünk nálunk nem oktatott tankönyveket is beszerezni a könyvtárba, a tanárok számára természetes már, hogy a könyvtárban találjanak ilyeneket, van is igény rá. Ha több példányunk is van az adott tankönyvből, az utolsó előttiig kölcsönözhetőek, akár egész tanévre is, de a törzspéldányt benntartjuk. A tanárok a versenyre, vagy pl. emeltszintű érettségire készülő diákoknak is szokták ajánlani ezeket a tankönyveket.

A nálunk használandó tankönyvek kiválasztásában a munkaközösségi megbeszéléseknek van döntő szerepe. Az idén nyomatékosan elhangzott, hogy lehetőleg ne változtassanak. Ésszerűtlen lenne, mivel sokan jogosultak ingyen tankönyvre, kár lenne ezeket kidobni ahelyett, hogy a következő évfolyam használná.

A tanárokat az egyes tankönyvkiadók a legkülönbözőbb módszerekkel próbálják meggyőzni – valóban szép és jó új tankönyvek jelennek meg –, de a nagyon lefaragott pénzügyi lehetőségek miatt ez inkább csak feszültségét, bosszúságot okoz!

Schoolbook choice in school libraries

On the basis of asking lots of teacher-librarians, our editorial staff wanted to know, how and in which proportion are the schoolbooks in the stock of the school library so selected, to help the teachers in their work and by their selection of schoolbooks. By reason of six answers it is a pity to say, that in this important question no explicit convention has been evolved in school-libraries.

Die Auswahl der Lehrbücher in den Schulbibliotheken

Durch Befragung mehrerer Bibliothekarlehrer suchte die Redaktion eine Antwort auf die Frage: *Wie und in welchem Maße erscheinen die Lehrbücher in den Schulbibliotheken um die Auswahl der Lehrbücher den Pädagogen zu erleichtern und die Arbeit deren zu helfen?* Den 6 Antworten zufolge ist leider eindeutig festzustellen, dass sich in dieser wichtigen Frage keine einheitliche Praxis geformt hatte.